

Adam Franti: A Fechtschule kontextusa és gyakorlata

Fordította: Czégé Dávid

Scholler III. dolgozat, 2018

A fordítást a szerző tudtával és explicit beleegyezésével végeztem, ezúton is köszönöm neki, hogy engedélyt adott rá.

1595 decemberében egy augsburgi szúcsöt, bizonyos Samuel Probstot letartóztatták, mert a Fechtschulén megölt egy nyomdászsegédet. A halál véletlen balesetnek tűnt, és – mint az az iratokban némiképp könnyed hangnemben megjegyzik – valószínűleg nem is következhetett volna be, ha a nyomdász „nem vérzett volna olyan hevesen”. Mindezek ellenére gyilkosát, Probstot szigorú őrizet alá vonták és az esetet kivizsgálták a helyi hatóságok.

Górcső alá vették Probst korábbi összetűzéseit a törvénnyel, hogy mi okból jelent meg a Fechtschulén, megvizsgálták kapcsolatát az áldozattal, hogy fennállt e bármiféle vita vagy viszály kettejük között, illetve hogy Probst miért „támadt oly nagy indulattal a nyomdászra”, ami végül a halálát okozta. Probst mindezekre azt felelte, hogy nem volt köztük harag, és hogy ő „a kardvívás szabályait betartva küzdött”.

Miközben Probst az augsburgi börtön vendégszeretetését élvezte, a Fechtschule mesterei egy udvarias kérelmet fogalmaztak a város tanácsához, megerősítve, hogy Probst a város vívóinak szabályai és szokásai szerint küzdött, illetve hogy „nem támadott a hegygel vagy a gombbal, sem pedig lerohanással, vagy bármilyen más olyan technikával mely a kardvívásban tilalmas”.

Hála a Fechtschule mesterei közbenjárásának, Probstot végül büntetés nélkül elengedték, de szabadon bocsátásáig az élete és a megélhetése is veszélyben forgott. Ha a tanács bűnösnek találta volna, úgy ítélik, hogy haragban voltak egymással, vagy bármi egyéb okot találtak volna, hogy úgy gondolják, hogy Probst a „kardvívás szabályai” ellen bármilyen módon

vétett, gyilkosság vádjával is elítélhették volna, aminek a büntetése könnyen lehetett volna kínzás és akasztás vagy lefejezés.

A tét tehát élet vagy halál volt. A Fechtschule során az őszinte, egyenes, „lovagias” és becsületes viselkedés társadalmi kötelesség volt, aminek a megsértői ellen brutális megtorlással is élhettek. Még ha kínzás vagy kivégzés (ez esetben) nem is jött szóba, az őt támogató céhből való kitiltás okán az illető elveszíthette a polgárjogát, vagy akár a városból is száműzhették, mindkét esetben a vívó a továbbiakban nem gyakorolhatta a mesterségét.

A Fechtschulék nyilvános vívóversenyek voltak, ahol a résztvevők, a német városok Burgherei (polgárai) bemutathatták tudásukat, hogy hírnevet, pénzt és díjakat nyerjenek. Az eseményen a Schutzhalter (kb: őrálló) felügyelte, hogy minden vívó biztonságos és megfelelő viselkedést tanúsítson.

A mérkőzések párokban és kezdettől egyenes kiesésben zajlottak, vagyis megtörténhetett, hogy valaki napokat utazott, hogy résztvegyen, majd rögtön az első menetben kiesett.

A Fechtschulék lehettek „szárazak” vagy „nedvesek”, de a „nedves” verzió gyakoribb és népszerűbb is volt, itt a vívóknak vérző sebet kellett ejteni a másik fején, más szavakkal „kivirulásig” vívtak. A vesztest a borbélyhoz küldték, hogy varrja össze a sebet.

A leggyakoribb Fechtschule szabályok a következők voltak:

- Az érvényes találati felület a fej volt
- Tilos volt a szúrás
- Tiltott volt az einlaufen, avagy „befutás” – értve ez alatt a birkózást a kardban, valamint a gombbal történő ütést.

Az eddigiek érthető érdeklődésre tarthatnak számot a mai kor vívói körében, hiszen körvonalazzák azon viselkedési normákat, melyet engedélyeztek, avagy éppen tiltottak egy meccs közben. Ugyanakkor számos egyéb szabály is létezett az épp nem páston levő vívók, sőt, a nézők viselkedésére vonatkozóan. Az „illetlen provokáció”, mint például a fegyver elhajításával végrehajtott gúnyolódás a vívókra vonatkozott, míg a nézőknek tilos volt szitkozódni, „sértéseket kiabálni”, „bohóckodni”, „illetlenül bolondozni” vagy „sértő szavakat” kiabálni. A szabályok ellen vétő nézőt megbírságozhatták, vagy kidobhatták a

rendezvényről. A vívókra szintén pénzbüntetés, avagy a további versenyekről való kizárás várt.

A vívók előre meghatározott számú menetet vívtak egymással, a győztes pedig az lett, aki a legmagasabb vérző sebet ejtette. Egyes Fechtschulék szabályai szerint az ejtett sebek száma alapján is véget érhetett a küzdelem. A szabályok igen sokfélék lehettek, különösen ami a vívók összepárosítását avagy a meccsek lebonyolítását illeti, de a „körmérkőzéses királyválasztás” lebonyolítási forma a legtöbbjükben szerepelt. Bizonyos szabályrendszerek, hasonlóan a Franko-belga szabályokhoz, a „királynak” bizonyos előjogokat adtak, mint például, hogy együttes találat esetén is ő győzött. Mivel azonban védőfelszerelés nem volt, az együttes találat után a király is könnyen a borbélynál találhatta magát.

A versenyeken a Burgherek, vagyis a város iparos polgárai vehettek részt. A polgárjog kérdése Joachim Meyer korában sokkal összetettebb volt, mint manapság, de általánosan igaz volt, hogy a polgárok bizonyos előjogokkal bírtak (mint például a a fegyverviselési joggal, illetve gyakran annak kötelességével), de emellé kötelességek és felelőségek is jártak. A polgárnak általában tagjának kellett lennie a város valamely céhének vagy egyéb szervezetének, de ez társadalmi osztálytól is függött.

A legtöbb vívó helyi volt, de más városból jövő taoncok vagy érdeklődő vidéki vívók ugyanúgy részt vehettek egy Fechtschulén. Ezeket az utakat gyakran céheik szponzorálták, eképpen pedig a városok és szervezetek közötti nem hivatalos diplomácia eszközei is voltak, ezért ilyen alkalmakkor a szociálisan dicséretes viselkedés mindennél fontosabb tényezőnek számított.

A modern történelmi vívás nem pusztán a kardvívás technikáinak, hanem a kultúra és a vívás gyakorlásának megfelelő történelmi kontextusának tanulmányozását is jelenti. Ezek a kontextusok igen sokat árulhatnak el az európai kardvívás bizonyos tradícióinak módszertanáról, ami pedig komolyan hozzájárulhat ahhoz, hogy ne csak a fizikai mozdulatokat, hanem az ezekhez kapcsolódó kulturális elemeket is megérthessük és rekonstruálhassuk.

A Fechtschule a kora újkori Németország egy jellegzetes kulturális eleme volt, amelyben férfiak a kor szociális és gazdasági felindulásai közepette próbáltak régi és új kifejezési

módokat keresni maskulin értékek közösségi kifejezésére. A vallásháborúk és az átformálódó gazdasági folyamatok közepette a Burgher osztály egyre több és több férfinak adta meg a polgárság jogait és kötelességeit, amelynek következtében a köztéri fegyverviselésre jogosult polgárok létszáma egyre növekedett. Ezen embereknek a hősi „lovagi” ideákkal való azonosulása azt is jelentette, hogy a harc művészete nemhogy vesztett, de éppenséggel gyarapodott népszerűségében.

A Fechtschule egy olyan módja volt a férfias és hazafias értékek, illetve a jártasság kifejezésének, melynek során a sérülés, halál vagy jogi retorziók eshetősége viszonylag alacsony volt. Az eseményeket vívómseterek szervezték a saját, vagy a helyi céhek költségére, a vívók pedig a közönséget elkápráztatva próbáltak pénzdíjat illetve dicsőséget nyerni maguknak és céhüknek. Meyer a következőként írja le a versenyzők célkitűzését: „hogy az ellenfelet kijátszva, ügyességgel, értelemmel, fürgeséggel, művészi módon, elegánsan és férfiasan győzze le a az ellenfelet, vágások és más vívótechnikák használatával”. Ez a leírás nem csak a vívás alapvető célját fekteti le, hanem egy bizonyos elvárt magatartást is, amely egy bizonyos kulturális hozzáállást tükröz: a vívónak nem elég vívnia, *férfiasan* kell vívnia.

Az életre-halálra vívás egy nagyonis valós eshetőség volt egy XVI. századi Burgher számára, Meyer pont ezért javasolja olvasóinak, hogy szorgalmasan gyakoroljanak, hogy amennyiben „a szükség súlyos esetben úgy hoznű”, könnyebben megvédhessék az életüket. A Fechtschule lehetőséget adott arra, hogy a vívó bemutatassa tudását, becsületet nyerjen maga és céhe számára és hogy pénzt keressen, a sérülés vagy halál lehetőségével szembenézve (noha ezek valószínűsége az „utcai” küzdelmekéhez képest jóval alacsonyabb volt), ugyanakkor „éles”, élet-halál küzdelmekre is felkészülhetett.

Ezek a keretek egy olyan gondolkodásmódot alakítottak ki, melyben a győzelem és a vereség kevésbé esett latba mint a becsületes viselkedés: a Burgher először is a város polgára, a céhének tagja volt, majd csak ezután számított egyéni vívónak. A becstelen viselkedés, a kontroll vagy mértékletesség nélküli vívás, a szabályok megsértése, vagy bármely egyéb kihágás szigorú jogi és társadalmi következményekkel járhatott. Ilyen módon a Fechtschule, noha mesterségesen keretek közé szorította a Művészetet, hogy a vívók lehetőleg túléljék a szereplést, csaknem ugyanolyan veszélyeket rejtett, mint maga az élethalálharc. Még a

kevésbé súlyos büntetések is igen szigorúak voltak: a szabályok elleni ismételt vétségeket, ha nem a céhből való kizárással, akkor a vívástól vagy a kocsmalátogatástól való eltiltással is büntethették. Ezek a büntetések társadalmi szinten vették el a lehetőséget, hogy az illető *férfiként viselkedessen* nyilvános helyen, mivel a kocsmalátogatás és a nyilvános fegyverviselés a kor felfogásában a nyilvánosság előtti férfiasság alapvető eleme volt.

Ez a gondolkodásmód igen távol áll a modern sportversenyek világától, amely legnagyobb részben hatékonyságalapon ítél meg mindent: segíti a győzelmet? Ha igen, jó, ha nem, csak időpazarlás. Noha nem bölcs dolog túl hamar ítéletet mondani egyik kultúra fölött sem, a nem halálos küzdelmek kialakulásának és értékelésének kontextusát feltárva jobban megérthetjük a történelmi harcművészeteket a saját személyes tanulmányaink során is. Látnivaló, hogy a társadalmi kötelezettségek jóval színesebb és gazdagabb szövedéke irányította Meyer harci művészetének kifejeződését, hogy az minél hasznosabb legyen a vívónak, a vívó céhének és városának. Szó sincs a vívás egyszerű „sportosításáról”, Meyer sokkal inkább arra törekedett, hogy a vívás az egyszerű önvédelem vagy hadviselés kontextusán túl is relevánssá tegye.

További irodalom:

Harrington, Joel F., *The Faithful Executioner: Life and Death, Honor and Shame in the Turbulent Sixteenth Century* (Farrar, Straus and Giroux, 1994)

Meyer, Joachim, *The Art of Combat: A German Martial Arts Treatise of 1570*, trans. by Jeffery Forgeng (New York: Palgrave Macmillan, 2006)

Thursty, B. Ann, *Augsburg During the Reformation Era: An Anthology of Sources* (Hackett Publishing Company, 2012)

The Martial Ethic in Early Modern Germany: Civic Duty and the Right of Arms, Early Modern History Society and Culture, 2011 edition (New York: Palgrave Macmillan, 2011)

Maurer, Kevin, *Insights into the Fechtschulen Rules and Ordinances of the 16th and 17th Centuries* (South Florida MFFG, 2009)

Further Insights into the Fechtschulen (MFFG Texas Verein, 2013)

Maurer, K., Van Slambrouck, C., *The Fechtschulen: Historical Context*. (MFFG Texas Verein, 2017)